

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

THE LOCAL CURRICULUM DEVELOPMENT IN SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE SUBJECT ON 'SUFFICIENCY ECONOMIC TO REDUCE GLOBAL WARMING' FOR PRATHOMSUKSA THREE STUDENTS

พรกมล พรพงษ์ไพศาลกุล / PORNKAMON PORNPONGPAISANKUL¹

สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์ / SUPORN LIMBORIBOON²

วิโพภรณ์ วัฒนานิมิตกุล / WIROT WATTANANIMITGUL³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษากรอบสาระพื้นฐาน 2) การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร และประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ประชากรที่ให้ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้รอบรู้ในท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน ครูและนักเรียน 2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคลองจินดา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบสำรวจแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบประเมินโครงร่างหลักสูตร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบเครื่องหมาย

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมากและหลักสูตรมีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น แนวทาง

¹นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²รองศาสตราจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

³รองศาสตราจารย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลโดยมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และมีความเหมาะสม ที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

2. หลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียง ลดโลกร้อน

ABSTRACT

The research and development aimed to: 1) develop the local curriculum in Social Studies, Religion and Culture subject on “Sufficiency Economic to Reduce Global Warming” for Prathomsuksa 3 students, 2) compare the students’ learning achievements before and after the curriculum implementation, 3) study the students’ satisfactions on the local curriculum in Social Studies, Religion and Culture subject on “Sufficiency Economic to Reduce Global Warming”. There were 4 steps of the local curriculum development: 1) to study the fundamental data, 2) to develop the curriculum structure, 3) to implement the curriculum , and 4) to evaluate and improve the curriculum. The population used in this research comprised of 2 groups; namely, 1) the population offering the basic information including the school administrators, school committee, local experienced people, students’ guardians, teachers, and students, 2) the population and subjects used in the curriculum experiment including Prathomsuksa 3 students, Banklongjinda School, Semester 1, Academic Year 2011. The research instruments were lesson plans, the achievement tests, questionnaire on the satisfactions, survey questionnaire, interview form, questionnaire and the curriculum structure evaluation form. The data were analyzed by using the mean (\bar{X}) standard deviation (S.D.) and the sing-test for dependent.

The findings revealed that:

1. The development derived the qualified local curriculum in Social Studies, Religion and Culture subject on “Sufficiency Economic to Reduce Global Warming” at the very good quality level. The curriculum had all components including the principle, purpose, content structure, approach to learning, media/learning resources, measurement and

evaluation correlating to the local conditions, and suitable for organizing learning and teaching.

2. The students' learning achievements after learning by the local curriculum in Social Studies, Religion and Culture subject on "Sufficiency Economic to Reduce Global Warming". revealed higher than before learning by the local curriculum at the .01 level with statistical significance.

3. The students' satisfactions on the local curriculum in Social Studies, Religion and Culture subject on "Sufficiency Economic to Reduce Global Warming" were at high level.

Keywords: local curriculum; social studies, religion and culture ; sufficiency economy; global warming

บทนำ

การศึกษาในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ต้องเป็นการศึกษาที่ช่วยพัฒนาศักยภาพหรือเสริมสร้างพลังที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งสามารถทำได้ตั้งแต่จุดแรกเริ่มและตลอดช่วงวัยของชีวิต ระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงจัดให้มีโครงสร้างที่เปิดกว้างยืดหยุ่นหลากหลายในรูปแบบและวิธีการจัด ที่เอื้อให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงความรู้ได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เป็นการทำให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ ซึ่งการจะเกิดระบบการศึกษาดังกล่าวได้จำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมและกำหนดเงื่อนไขปัจจัยที่เหมาะสม (วิโพภรณ์ วัฒนานันมิตกุล, 2550: 27)

หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการศึกษา ซึ่งสุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 16) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาประเภทใดก็ตามหลักสูตรมีได้ เพราะหลักสูตรจะเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่า จะให้เด็กได้รับประสบการณ์ใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลาย มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับวัย และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยไม่แยกส่วน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริงของนักเรียน และส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร (อุดม เขยกีวงศ์, 2545: 45)

สังคมในปัจจุบันเริ่มมีการตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อม การเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัย แสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความตระหนักในเรื่องคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพ และเริ่มสนใจที่จะฟื้นฟูวัฒนธรรมรูปแบบพออยู่พอกิน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่พอเพียงกับตัวเอง ทำให้อยู่

ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน มีสิ่งจำเป็นที่ทำได้โดยตัวเองไม่ต้องแข่งขันกับใคร และมีเหลือเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่มียกจ่ายไปสู่การแลกเปลี่ยนในชุมชน และขยายไปจนสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจระบบเปิดที่เริ่มจากตนเองและความร่วมมือในทางปฏิบัติจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักการและกระบวนการทางสังคม (ศูนย์สารสนเทศ สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่, 2552: ออนไลน์)

ในปัจจุบันพบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนก็เพราะว่าก๊าซเรือนกระจกที่เพิ่มขึ้นจากการทำกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการเผาผลาญถ่านหินและเชื้อเพลิง รวมไปถึงสารเคมีที่มีส่วนผสมของก๊าซเรือนกระจกที่มนุษย์ใช้ และอื่นๆอีกมากมาย จึงทำให้ก๊าซเรือนกระจกเหล่านี้ลอยขึ้นไปรวมตัวกันอยู่บนชั้นบรรยากาศของโลก ทำให้รังสีของดวงอาทิตย์ที่ควรจะสะท้อนกลับออกไปในปริมาณที่เหมาะสม กลับถูกก๊าซเรือนกระจกเหล่านี้กักเก็บไว้ ทำให้อุณหภูมิของโลกค่อยๆ สูงขึ้นจากเดิม ผลกระทบของภาวะโลกร้อนนั้นก็มิให้เราเห็นกันอยู่บ่อยๆ สภาพลมฟ้าอากาศที่ผิดปกติไปจากเดิม ภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น น้ำท่วม แผ่นดินไหว พายุที่รุนแรง รวมไปถึงโรคระบาดชนิดใหม่ๆ หรือโรคระบาดที่เคยหายไปจากโลกนี้แล้วก็กลับมาให้เราได้เห็นใหม่ และพาหะนำโรคที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น (อุษา สัตยเชื้อ, 2552: ออนไลน์)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักในปัญหาและต้องการจะให้เยาวชนมีคุณสมบัติและคุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนด้วยการช่วยกันลดสภาวะโลกร้อน โดยยึดถือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ทำให้บุคคลในชุมชนมีวิถีความเป็นอยู่แบบพอเพียงสืบไป

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ประชากรที่ให้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลความต้องการเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนบ้านคลองจินดา 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 5 คน ผู้รอบรู้ในท้องถิ่น 5 คน ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองจินดา 5 คน ครูในโรงเรียนบ้านคลองจินดา 5 คน และนักเรียนในโรงเรียนบ้านคลองจินดา 20 คน รวมทั้งหมดจำนวน 45 คน โดยการสำรวจความคิดเห็นซึ่งประชากรที่ให้ข้อมูลพื้นฐานทั้งหมด เลือกรมาจากการกำหนดคุณสมบัติของเขตข้อมูล

2. ประชากรที่ใช้ในการทดลอง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 5 โรงเรียน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 50 คน จาก 5 ห้องเรียน ที่จัดห้องเรียนโดยคณะนักเรียน เก่ง ปานกลาง อ่อน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคลองจินดา (วัดนานาญจรอดอนุสรณ์) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่กำลังเรียนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ชื่อโรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ซึ่งโรงเรียนที่ผู้วิจัยสุ่มได้นั้น มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน ผู้วิจัยจึงทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างนี้

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน

3.2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและความพึงพอใจของนักเรียน

4. ระยะเวลาในการทดลอง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554

5. เนื้อหา หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้ประกอบด้วย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และการลดโลกร้อน แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและการลดโลกร้อน การสำรวจแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อนที่มีอยู่ในชุมชนของนักเรียน การนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นเพื่อลดโลกร้อน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำแนกออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ นโยบายการจัดการศึกษา
2. สำรวจความต้องการของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และครูในโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดคุณสมบัติของเขตข้อมูล
3. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานจากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ซึ่งการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การสร้างโครงร่างหลักสูตร

1. กำหนดหลักการของหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการนำข้อมูลพื้นฐานจากขั้นที่ 1 นำมาพิจารณากำหนด หลักการของหลักสูตรว่ามีลักษณะและจุดเน้นของหลักสูตรอย่างไร มุ่งเน้นการเรียนรู้กลุ่มเป้าหมายใด และมีวิธีการใดใช้หลักสูตรอย่างไร
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยดูจากสภาพปัญหาและความจำเป็นที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่จะช่วยสนองความต้องการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและของท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ขึ้น และเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรท้องถิ่น และให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญ
3. กำหนดเนื้อหาสาระและกำหนดเวลาเรียน โดยการนำข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมได้มาพิจารณากำหนดเป็นเนื้อหาสาระ และเวลาเรียน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และความต้องการของท้องถิ่น
4. กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยศึกษาตำราเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการกลุ่ม ทักษะการปฏิบัติ และนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด
5. กำหนดสื่อ และแหล่งเรียนรู้ ใช้สื่อที่มีในท้องถิ่น บุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6. กำหนดวิธีการวัดและประเมินผล ใช้วิธีการวัด และประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน และทักษะกระบวนการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 การประเมินโครงร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยเสนอโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่นต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ซึ่งประเมินด้านความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินเพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้อง ของโครงร่างหลักสูตร

2. ผู้ทำหน้าที่ประเมินโครงร่างหลักสูตร ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดทำการประเมินทั้งความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประกอบด้วยแบบประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบประเมินพร้อมทั้งโครงร่างหลักสูตร ให้ผู้เชี่ยวชาญ แต่ละคนประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร และความสอดคล้อง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

วิธีการดำเนินงานในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน มีวิธีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขออนุญาตทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ต่อผู้บริหารโรงเรียนบ้านคลองจินดา (วัดน่านบุญรอดอนุสรณ์)

2. ทำการทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. ทำการสอนโดยใช้หลักสูตร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน โรงเรียนบ้านคลองจินดา (วัดน่านบุญรอดอนุสรณ์) อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ชื่อโรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ซึ่งโรงเรียนที่ผู้วิจัยสุ่มได้นั้น มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน ผู้วิจัยจึงทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างนี้ โดยใช้เวลาจำนวน 8 สัปดาห์ๆ ละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง

4. ทำการทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับเดียวกับก่อนการใช้หลักสูตร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำโดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น

6. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังใช้หลักสูตรท้องถิ่นโดยการทดสอบเครื่องหมาย (Sign-Test)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

หลังจากนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ไปทดลองใช้ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. การประเมินผลหลักสูตร ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ ดังนี้

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

1.2 คะแนนเฉลี่ย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70

1.3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุดหรือ 4.50

ขึ้นไป

2. การปรับปรุงหลักสูตร หลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และได้ทำการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้ ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และข้อคิดเห็นของนักเรียนมาวิเคราะห์ และดำเนินการแก้ไขในรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ผลจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลการวิจัย ดังนี้

ผลการประเมินโครงร่างหลักสูตร จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ผลการประเมิน ดังนี้

1. ผลการประเมินความเหมาะสมของแต่ละส่วนประกอบของโครงร่างหลักสูตร พบว่ามีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.56 – 4.67 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าตั้งแต่ 0.22 – 0.44 แสดงว่าแต่ละส่วนประกอบของโครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมากที่สุดโดยภาพรวมความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรอยู่ในระดับค่าเฉลี่ย 4.65 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.26 แสดงว่าแต่ละส่วนประกอบของโครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. การประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบโครงร่างของหลักสูตร และนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงค่าดัชนีความสอดคล้อง ที่ได้จากการประเมินโครงร่างหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญ โดยภาพรวมความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่า 0.66 – 1.00 แสดงว่าโครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประการ

3. ผลการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปทดลองใช้ ได้ผล ดังต่อไปนี้

3.1 หลักการของหลักสูตรปรับปรุงด้านการใช้ภาษาให้มีความกระชับ และชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นการปฏิบัติจริงและกิจกรรมกลุ่มโดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด

3.3 ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ เน้นการศึกษาค้นคว้าจากท้องถิ่นของตน

3.4 ด้านการวัดและประเมินผล ปรับปรุงการใช้ภาษาในแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ผลการทดลองใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยได้ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อนกับกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านคลองจินดา จำนวน 10 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน 16 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยนำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน

ตารางแสดงคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อน และหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

การทดลอง	คะแนน	\bar{X}	S.D.	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ
ก่อนการทดลอง	20	10.60	6.24	53.00
หลังการทดลอง	20	18.20	3.56	91.00

จากตาราง พบว่า ก่อนเรียนหลักสูตรท้องถิ่นนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 10.60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 53.00 หลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่นนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 18.20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 91.00 (ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70)

จากการทดลอง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.20)

สรุปผลจากการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น หลังการทดลองพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68

ผลการประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร

ผลการประเมินผล หลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วผู้วิจัยทำการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า ผลการประเมินหลักสูตร เมื่อพิจารณาค่าสถิติพื้นฐาน และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติจากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 91.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ผลการประเมินดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นครั้งนี้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง

ผลการปรับปรุงหลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้นนี้ ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงคุณภาพตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในชั้นการประเมินโครงร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว จากนั้นผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ ซึ่งจากการทดลองใช้หลักสูตร พบว่าไม่มีจุดบกพร่องใดๆ ดังนั้นจึงทำให้ได้หลักสูตรท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

1. ผลจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาชั้นตอนนี้มีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นโดยการศึกษ เอกสารเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของชาติ การสำรวจความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากนักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ และรูปแบบของหลักสูตร พบว่า มีนโยบายให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้ท้องถิ่นร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น จัดการเรียนรู้อตามสภาพความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น

ตอนที่ 2 การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสม ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการ ขอบเขตเนื้อหาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมวิชาการ (2540: 8-9) ในการประเมินโครงร่างหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำโครงร่างหลักสูตร เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ผลการประเมินความเหมาะสม ขององค์ประกอบของโครงร่างมีค่าเฉลี่ย 4.65 อยู่ในระดับที่เหมาะสมมากที่สุดแสดงว่าทุกองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสม ส่วนผลการประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.66 - 1.00 แสดงว่า โครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น หลังจากนั้นนำโครงร่างไปปรับปรุง และแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ทำให้ทราบถึงจุดบกพร่องของหลักสูตร

ตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 แผนโดยมีครู วิทยากรในท้องถิ่น เป็นผู้ให้ความรู้กับนักเรียน มีการบันทึกผลการสอน ทำให้ค้นพบข้อดีและข้อบกพร่อง ของหลักสูตร เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 38) ที่กล่าวว่า “การนำหลักสูตรไปทดลองใช้เป็นการตรวจสอบหลักสูตรว่า สามารถนำไปใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงเพียงใด”

ตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงคุณภาพตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในขั้นการประเมินโครงร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว จากนั้นผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ ซึ่งจากการทดลองใช้หลักสูตร พบว่าไม่มีจุดบกพร่องใดๆ จึงไม่ต้องทำการปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้ง ดังนั้นจึงทำให้ได้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ

วัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อน ฉบับสมบูรณ์ซึ่งสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้เป็นอย่างดี

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องมาจากหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด คือ ด้านเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและภาวะโลกร้อน โดยเนื้อหาที่จัดให้นักเรียนเรียนรู้ เกี่ยวกับ ความหมายหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การลดโลกร้อน เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้แล้ว สามารถบอกได้ว่าการลดโลกร้อนทำได้อย่างไร นักเรียนสามารถบอกวิธีช่วยลดโลกร้อนด้วยการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงได้ นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ให้แก่คนในชุมชนได้ และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน

โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2 ข้อ ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมนักเรียนให้มีความรัก ความผูกพัน และความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และกิจกรรมเน้นการปฏิบัติจริงและเน้นทักษะกระบวนการทำงานและกระบวนการกลุ่ม ($\bar{X} = 4.90$, $S.D. = 0.09$) แสดงว่านักเรียน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการทำวิจัยโดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านอื่นๆ นอกจากการลดโลกร้อน
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการ กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นต้น
3. ควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงในเนื้อหาสาระอื่นๆ
4. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดโลกร้อนกับระดับชั้นอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ดลฤดี ประโยชน์มี. (2546). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกข้าวโพดพักอ่อน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดุษฐีย์ เฟ่งพินิจ. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง นิทานพื้นบ้านจังหวัดชัยภูมิ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแก่งคร้อวิทยา. ภาคนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- วิชาการ, กรม. (2539). สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่องแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิชาการ, กรม. (2540). รายงานการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิชาการ, กรม. (2543). การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วิไพภูสิษฐ์ วัฒนานิรมิตกุล. (2548). การพัฒนาหลักสูตรองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ศูนย์สารสนเทศ สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่. (2552). เศรษฐกิจแบบพอเพียง. <http://region3.prd.go.th/The_King/justeconomic.php> (26 เมษายน).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10. <<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>> (29 เมษายน).
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550. <<http://library2.parliament.go.th/giventake/con2550-2.html>> (29 เมษายน).
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย. เชียงใหม่: แสงศิลป์.
- เสาวลักษณ์ รอดผล. (2549). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดชุมพร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสะอาดเผด็จมวิทย. ภาคนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

- หัตถยา เจียมศักดิ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุษา สัตย์ชื่อ. (2550). ภาวะโลกร้อน. <<http://www.thaiail.com/globalwarming/index.html>> (29 เมษายน).
- Hass, G. (1980). Curriculum Planning : A New Approach. Boston: Allyn and Bacon.
- Taba, H. (1962). Curriculum Development: Theory and Practice. New York: Harcourt Brace&World.
- Tyler, R.W. (1949). Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago: University of Chicago Press.